

YAYIN TANITIM/BOOK REVIEW

Yalçın, Özkan (2001), *Yedinci Şehir*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 136 s., ISBN: 975-437.

Öğr. Gör. Yasemin ÖZGEN*

Amasya Üniversitesi
yaseminfirat@amasya.edu.tr

Yedinci Şehir, Özkan Yalçın'ın şiirlerle bezenmiş, zaman zaman sohbeteye göz kırpan deneme türündeki eseridir. Gürünlü şairlerden Turgut Yalçın'ın oğlu Özkan Yalçın, 1949 Gürün-Sivas doğumludur. 1974'te Bursa Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nden mezun olmuş, sırasıyla Batman, Sivas, Konya ve Amasya'da Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Yazar, Amasya'da çalıştığı yıllarda şehre muhabbet beslemiştir. Amasya'ya dair derlediği folklor araştırmalarını *Türk Folkloru* dergisinde yayımlamıştır. *Yeşeren*, *Hakimiyet* gibi çeşitli yerel sanat dergilerinde yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. Bunlardan 1987 yılında Türk Edebiyatı Vakfı'nın Mehmet Akif Şiir Tahlilleri yarışmasında *Uzun Boylu Hayal* adlı eseriyle lise öğretmenleri grubunda birincilik ödülüne, Millî Eğitim Bakanlığı Yunus Emre Sevgi Yılı dolayısıyla yapılan şiir yarışmasında *Yunus Çağrısı* adlı eseriyle birincilik ödüllüne layık görülmüştür. 1991 yılında Türk Edebiyatı Vakfı ile Çevreden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın Çevre Röportaj Yarışmasında *Kuş Köprüden Kuş Masalı* adlı eseriyle yine birincilik ödülüne layık

* ORCID: orcid.org/0000-0002-6422-8931

görülmüştür. 17 Mart 1998 tarihinde Amasya'da hakkın rahmetine kavuşmuştur. (Öz, 2002: 41).

Yedinci Şehir, ilki *Sözün Başı* takdim yazısı olmak üzere yirmi bölüm on yedi denemeden oluşur. Kitabın tamamını oluşturan başlıklar sırasıyla şunlardır: *Yeşil Üzre Mavi Düş, Gül ve Korku, Kurtuluşun Besmelesi, Bir Çaresiz Mutasarrıf, Çakallarda Döl Kızılı, Son Pontus Rüyası, Misketin Ardı Sıra, Bir Sohbeti Çay Üzre, Yeşile Sevdalı Kadın, Bir Şehrin Mistiği, Öteye Açılan Kapılar, Altıya Dokuz Haftalık Pozlar, Geçmişe Bir İki, Ali Kaya Burda Ayı Şükrü Yok, Bir İki de Vesikalık, Kuş Köprüden Kuş Masalı, Hamış ya da Şehre Veda, Meraklısına Notlar, Bir Grup Kelime*. Amasya'ya ait mekân adlarının geçtiği yerlere bu mekanları tasvir eden resimler konmuştur. İç kapak yazısında Mehmet Tektaş'a ait olduğu belirtilen resimler, müstakil adlandırılmış, suluboya çalışmalarındır ve kitaba siyah-beyaz olarak basılabilmektedir.

Kitap şöyle bir sunuşla başlar: "Bu kitabı, burada başlattığı ömrünü başka kentlere taşıyıp götürülenlerle; gönlünden bir o kadarını burada bırakıp giden başka kentlilere ithaf ediyorum." (Özkan, 2001: 5). Bu ithafta yazarın şehirlileri Amasyalı olanlar ve yolu Amasya'dan geçenler olarak ikiye ayırdığı görülür. Şehirliler üzerindeki bu ayırım metnin tamamında vurgulanır. Yazar Amasyalı olmadığı halde niçin bu eseri kaleme aldığı açıklamasını -şehrin geçek sahipleri (onlar her kimse) tarafından suçlanıyormuşçasına- adeta özür dilercesine her fırsatta yineler. İç kapakta ikinci sunuşta: "Ve Amasya o şehirdir ki, orda doğmak kadar ölmek de saadettir." (Yalçın, 2001: 9) sözleriyle yine Amasyalı olmak ya da olmamak kavramlarına vurgu yapar. *Sözün Başı* başlığı altında Amasya'da olmak, Amasyalı olmadığı halde Amasya'ya karşı bigâne kalamamak ve Amasya'ya dair yazmaktan kendini alı koyamamaktan diğer bir deyişle yerli olmayan birinin belki bir yabancıнын bir başkasının memleketine muhabbet beslemesinden duyulan şaşkınlığa sitemi anlatır. Burada yazar "*Sitem*" alt başlığıyla bir anısına yer verir. *Söz Başı* başlığı altında *Yedinci Şehir* kitabının, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Beş Şehir* ve Ahmet Turan Alkan'ın *Altıncı Şehir* adlı denemelerine zeyl olarak

kaleme alındığını belirtir. Yazar Amasya'yı, İstanbul, Ankara, Bursa, Erzurum, Konya, Sivas şehirlerinden sonra anlatılmaya değer yedinci şehir olarak görür.

Eserin ilk denemesi *Yeşil Üzre Mavi Düş* denemesi Amasyalı şairlerden Adil Çıtak'ın dörtlüğünden bir epigrafla başlar. Eserin her bir denemesinde epigraf kullanımı yinelenmiştir. Bunlardan bazıları tanınmış bir şaire aitken, bazıları Özkan Yalçın'ın kendi kaleminden çıkmıştır. Bu ilk deneme *Sultanlar Fidanlığı, Saltuk'un Attığı Taş, Alçak Köprü'nün Ayağı* başlıklı üç parçadan oluşur. Bu metinlerde şehrin tarihsel mekanlarına ve dünyaca tanınmış coğrafyacı Strabon dönemine, Selçuklu dönemine ve Osmanlı dönemine dair bilgiler verilir. Zaman zaman halk arasında kulaktan kulağa dolaşan kısa, nüktedan hikayeler anlatıyı süsler. Bu hikayeler çoğu kez Amasya halkının sosyolojik temayüllerini ifşa eder mahiyettedir.

Eserin ikinci denemesi *Gül ve Korku*, Hititlerden başlayarak Cumhuriyete kadar Amasya'nın siyasî tarihini edebî bir üslupla aktarır. Şehzâde İkinci Mehmet, Taşlıcalı Yahya Bey'in tarihe not düşürdükleri beyitlerine yer verilir. Osmanlı döneminde şehzâdeler şehri oluşunun Amasya'nın çehresindeki dönüştürücü etkisinden bahsedilir. Denemelerin tamamında olduğu gibi bu denemede de başlık ve epigraf metnin anlamını açığa çıkarmada okuruna yol gösterici, ışık tutucu niteliktedir.

Eserin üçüncü denemesi *Kurtuluşun Besmelesi*, Samsun'da başlayıp Amasya, Erzurum, Sivas'tan geçerek Ankara'da son bulan Mustafa Kemal'in kutlu yürüyüşünü Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk adımı olarak tasvir eder. Kuvayi Milliye'nin manevi destekçilerinden Hoca Hafız Tevfik Efendi ile Mustafa Kemal'in iş birliklerinden ve Amasya halkının milli mücadelede oynadığı rol anekdotlarla anlatılır. Ferhat ile Şirin hikâyesi, yöreye ait halk türküleri metindeki tarihî olaylara fon oluşturur.

Eserin dördüncü denemesi *Bir Çaresiz Mutasarrıf*, Amasya'da görev yapmış son dönem Osmanlı şairlerinden Ziya Paşa'nın bir beyiti ile başlar ve Ziya Paşa'nın mutasarrıflığı döneminden eserin kaleme alındığı güne kadar sosyal hayattan bahseder. Ziya

Paşa'nın "Diyâr-ı küfrü gezdim, beldeler keşâneler gördüm/ Dolaştım mülk-i İslâmı bütün virâneler gördüm" beytindeki virâne olarak işaret ettiği yerin Amasya, Samsun olduğu iddia edilir. Ziya Paşa'nın şehrin bayındırlığı için yaptırdıkları anlatılırken Hilmi Dede'nin beyitlerine de yer verilmiştir.

Eserin beşinci denemesi *Çakallarda Döl Kızılı* Burhaneddin Karakoç'un dörtlüğü ile başlar. Amasya'nın Çakallar mevkiinden, değişen bitki örtüsünden, bitkilerle beraber değişen toplumdan konu açılır. Kent mimarisi, çevre düzenlemeleri üzerine eleştirel yorumlar yapılır. "Çakallar ve eteklerine dün gonca kızılı hakimdi. Bugün benzeri alacalıkları iğreti konduların çatılarında görüyoruz. Bir tür döl kızılı. Yoz ve çirkin... Bu ayıp bizim!" (Yalçın, 2001: 43). Eski köşklerdeki güllerden söz açan yazar, Lâle Devri şairlerini anar ve bu şairlerden Amasyalı Nedim'in gül ve şehir manzumlu beyitleriyle metni zenginleştirir.

Son Pontus Rüyası eserin altıncı denemesidir ve klâsik Türk şiirinin hikemî ekolünün üstatlarından Nâbi'nin beyitiyle başlar. Danişmendîler'den başlayarak şehrin Pontus Rum dönemine dair bilgiler verilir. Şehirdeki Rum ve Ermeni azınlıklara ve 1922 Merzifon Amerikan Okulu olaylarına değinilmiştir. Bu denemede millî bir ses, hitabet edasına varan bir üslup sezilir. 1904-1922 arasındaki azınlık hareketlerinin anlatıldığı paragraflarda İçişleri Bakanlığı'na ait bir emir, bazı komutanların sözleri tırnak içinde aktarılmış ancak bunlara dair herhangi bir kaynakça gösterilmemiştir.

Misketin Ardı Sıra başlıklı yedinci deneme bir halk türküsünün sözleri ile başlar ve büyük halk ozanımız Karac'oğlan'ın dizeleriyle devam eder. Amasya'ya has meşhur misket elmasının anlatıldığı bu bölüm çeşitli halk türküleriyle bezenmiştir. Şehrin meyvecilik, hayvancılık gibi geçim kaynakları hakkında bilgiler verilir. Yazarın memleketi Sivas'a da yer verdiği bu bölümde, eserin tamamına sinmiş lirik üslup, şairane söyleyiş kendini derinden hissettirir. Yazar kendi memleketi Gürün'ü Amasya üzerinden tasvir eder: "Bu şirin kasabayı bilirim: Amasya'yı biraz küçültün, nüfusunu

yedide bire indirin ve iklimine azıcık buz ekin, olsun bitsin” (Yalçın, 2001: 57).

Bir Sohbet-i Çay Üzre, şehrin çay geleneğini sosyal ve tarihî açıdan dil getirilir. Amasya’ya göç etmiş Azerîlerin çay geleneğine katkılarından bahsedilir. Çay üzerine yazılmış Azerî manilerinden, divanlar arsına sıkışmış beyitlerden, halk türkülerinden örneklerle çay, semaver, dem kavramları ve şehir halkının sohbete ve çaya düşkünlüğü anlatılmıştır.

Yeşile Sevdalı Kadın, Ali Kaya Burda Ayı Şükrü Yok başlıkları şehirde herkesçe bilinen, tanınan simalardan bahseder. Mediha Teyze şehrin adeta hafızası olacak yaşta, içeri şehirde yaşayan, şehrin kadın portresini bize sunan bir bilge kişi. Ayı Şükrü günümüzde hala işlek olan Ali Kaya lokantasını mesken tutmuş, çevresinde oluşturulan kısa gülmece anlatılarla karikatürize edilmiş bir tiptir. Özkan Yalçın, şehir halkının sanata ve ilime değer veren bilge tavrını, keyfine düşkün, nüktedan yapısını bu iki karakter üzerinden okuyucusuna aktarır. *Bir Şehrin Mistiği* başlığı altında Amasya insanının günlük yaşayışına, psikolojisine ilişkin coğrafyaya bağlı olarak bir çıkarımda bulunur: “Amasyalı, ırmağın kıyısına öyle çapraz bir açıdan tutunmuştur ki, ‘tan kızılığı’ nı da ‘gurûb’ demlerini de bilmez. Bu anları yaşamadığı gibi merak da etmez. Hal böyle olunca, şehir halkı git gide gerçeklerden kopmuş, gördüğüne değil de duyduğuna inanır hâle gelmiştir.” (Yalçın, 2001: 75).

Merzifonlu Rumî’nin beytiyle başlayan *Bir Şehrin Mistiği* başlıklı deneme *Bir Feraset Misali*, *Bir Köşger Bir Çoban*, *Balık ve Kavak* başlıklı üç halk anlatısını içerir. Bu anlatılardan *Bir Feraset Misali*’nde bahsedilen mektup için İbn-i Haldun’un *Mukaddime*’si ve Ahmet Cevdet Paşa’nın *Kıyas-ı Enbiyâ*’sı kaynak gösterilir. *Bir Köşger Bir Çoban* anlatısının kahramanlarından İğneci Baba hazretlerinden daha fazla bilgi almak için *Abizâde Amasya Tarihi* işaret edilir.

Öteye Açılan Kapılar anlatısı Amasya’daki pek çok kaya mezarlarından biri olan Aynalı Mağara’nın *Güzelce Kız* hikâyesine yer verilmiştir. Aynı zamanda kaya mezarlarının tarihî

oluşumundan, yapısından bahsedilir. Yazar, bu mezarların yapılışını ve işlevini Tarih Dede adlı kişinin ağzından, bir mazlum dilinden tekrar anlatır. Böylelikle bu tarihî, görkemli yapılar hakkında halkın yorumunu okura sunar.

Zeynel-abidin Makas'ın dizeleriyle başlayan *Altiya Dokuz Haftalık Pozlar* yazısı *Tren Gelir Hoş Gelir, Çıkma Çeşme Başına, Dördüncü Tekbir, Tekirdede Günleri* alt başlıklarından oluşmuştur. Bu yazıların tamamında Amasya'nın sokakları, çeşmeleri, Bayezid Han Külliyesi, Tekirdede Mezarlığı, Memi Dede Mezarlığı derin tarihî gözlemlerle, yazarın izlenimleriyle yer yer duygusal bir atmosferde anlatılır. Şehrin coğrafi, tarihî yapısının ayrıntılı olarak anlatılması, şehirlilerin mekâna dair tavırlarının yerel kültürün yapı taşlarından halk türkülerıyla bezenmesi metinler gezi yazısı hüviyeti kazanmıştır.

Geçmişe Bir İki metni son dönemlerini Amasya'da geçiren şair Germiyanlı Ahmedî'nin beyitleriyle özlem ve vuslat temaları çevresinde kurulmuştur. Bu metinde Özkan Yalçın şair kimliğiyle karşımıza çıkar ve şair duyarlılığıyla Mehmet Doğan, Bahaeddin Karakoç, Ali Akbaş, Mihrî Hatun, Zeynep Hatun gibi şairlerin mısralarıyla şehri gezer. Amasya'nın her bir sokağı, her bir yapısı onda farklı şairlerin hatırasını uyandırır. *Cumhuriyet Gemisi, Hicaz'dan Köfte Faslı, İzine Gel, Sabah Teftişi, Bir Eczacı Kalfası* alt başlıklarından oluşan *Bir İki De Vesikalık* başlıklı yazıda, şehirde ün yapmış, şehri derinden etkilemiş insanlar çevresinde anlatılan hayata dair kısa notlar yazarın yorumlarıyla harmanlanarak aktarılmıştır. Marvusan eşiği, Gâvur Ali, İspanağın Osman, Coruk Muammer, Haldun Kadıoğlu, Kadri Palamut, Sinan Kurdoğlu, Ömer Kayalar, Ferdi Katırcı gibi şehrin tanınmış simaları Âşık Veysel ve Yunus Emre'nin dizelerinden nasiplerini alan dostluk, sevgi, muhabbet hikâyeleriyle son iki anlatıda anılırlar. Özkan Yalçın Amasya'da Amasyalı olmayışını ancak gözüne kulağına takılan şeyleri yazdığını belirterek şehre bir Amasya türküsüyle veda eder. Son söz olarak: "Bu şehri sevdim, seviyorum ve seveceğim. Ama görüyorum ki, bu ormanda da kralları tilkiler

bağlayıp tavşanlar çözüyor.” (Yalçın, 2001: 125) eleştirisiyle Amasya’yı her yönüyle resmeden metnine son verir.

Meraklısına Notlar bölümünde şehirde bahsedilen mevkiler ve bazı başlıkların daha evvel yayınlandıkları dergi künyeleri, anlatılan anekdotların kaynak kişilerine dair bilgiler yer almaktadır. Bir Grup Kelime bölümünde metinde eski dile ait olduğu, günümüzde işlek olmadığı düşünülen kelimelere yer verilmiştir.

“Yedinci Şehir”, sadece deneme türünün özgün örneklerinden değil; Amasya’yı coğrafi, tarihî, kültürel açıdan ele alan şehir anlatısı olma özelliğiyle kenti tanıtan değerli bir kaynaktır. Zaman zaman sohbetin sınırlarında gezinen yazar, gezi yazısının imkânlarından da faydalanmıştır. Halk belleğine dair unsurların yer aldığı bu eser, Amasya şehriyle alakalı folklorik araştırmalara kaynak olacak niteliktedir.

Özkan Yalçın’ın diğer eserleri şunlardır: Şiir: Yağmur Kuşları (1997), Gül Yorgunu (1997), Sevda Çıkmazı (1998); Biyografi: Âşık Veysel (1986); Roman: Çok Çiçekli Senfoni (1996), Yüreğim Tükeniyor (1996).

Kaynakça

Öz, M. A. (2002). *Gürünlü Şairler*. İstanbul: Dilek Matbaası.

Yalçın, Ö. (2001). *Yedinci Şehir*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.